

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM SÜREÇLERİNDEKİ DİL VE İLETİŞİM SORUNLARI: İSTANBUL FATİH ÖRNEĐİ¹

Furkan ŐAHİN²

Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŐENER³

ÖZET

2011 yılında Suriye’de başlayan ve günümüzde de devam eden iç savaş nedeniyle ülkemize sığınan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli çocukların eğitim süreçlerinde yaşadıkları en önemli sorunlardan biri dil sorunudur. Bu çalışmanın amacı, Geçici Koruma Altındaki Suriyeli çocukların eğitim süreçlerinde yaşadıkları dil ve iletişim sorunlarını belirlemek ve bu sorunların beraberinde hangi sorunları getirdiğini tespit etmektir. Nitel yöntemle yapılan bu çalışma, bir durum (vaka) çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili Fatih ilçesindeki bir Geçici Eğitim Merkezinde Türkçe öğreten 8 Türkçe öğretmeni, sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan devlet okulunda görev yapan 2 branş öğretmeni ve 2 devlet okulu müdürü olmak üzere toplam 12 kişi oluşturmaktadır. Araştırma konusu ile ilgili alan yazını taranmış ve araştırma verilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Derinlemesine yapılan görüşmeler ile öğretmenlerin ve okul müdürlerinin tecrübelerinden yola çıkarak, dil ve iletişim sorunlarının neler olduğu, bu sorunların beraberinde hangi sorunları getirdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadıkları temel sorunun dil sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Suriyeli öğrencilerin yeterli düzeyde Türkçe bilememeleri, başta okul idarecileri, öğretmenleri ve akranlarıyla iletişim kuramama olmak üzere, okula uyumsuzluk, akademik başarısızlık, devlet okuluna gelmek istememe, sık sık devamsızlık yapma ve okulu terk etme gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Statüsü, Suriyeli Öğrenciler, Dil Sorunu, İletişim Sorunu, Okula Uyum

¹ Bu çalışma V. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Uzman Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, fsahin3428@gmail.com

³ İstanbul Aydın Üniversitesi, senerozlem3@gmail.com

LANGUAGE AND COMMUNICATION PROBLEMS OF SYRIAN STUDENTS WHO ARE UNDER TEMPORARY PROTECTION IN EDUCATION: FATİH SAMPLE

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the language and communication problems experienced by the Syrian refugee students during their education process and determine the problems that bring others. This qualitative study is a case study. The study group consisted of a total 12 teachers, 8 Turkish Teachers working Temporary Education Center in Fatih, 2 other bransh teachers and school principles working in the public school with Syrian students in the classrooms. The literature related to the topic was searched and the survey form was developed by the researchers to collect the research data. At the end of the research it was found out that the essential problem of Syrian refugee students in schools was the language problem. As a result, the fact that Syrian students do not speak Turkish sufficiently brings other problems such as inability communicate with administrators, teachers and peers, difficulties of school adaptation, unwillingness to come to school, leaving school and academic failure.

Keywords: Syrian Refugee Students, Language Problems, Communication Problems, Problems of School Adaptation

GİRİŞ

İnsanlığın başlangıç tarihi kadar eski olan göç kavramı, herhangi bir toplumun veya kişinin bir yerden başka bir yere, yaşamlarının bir kısmını veya tamamını geçirmek için coğrafi konum değiştirmelerine denir. İnsan veya insanların göç etmesinin altında siyasi, ekonomik veya toplumsal birçok neden olabilir. Farklı sebeplerle yapılan bu göç eylemi sonucunda göç edenler ve göç edilen yerde hali hazırda bulunanlar sosyokültürel değişimlere uğramaktadır. Öyle ki göç eden kişiler kendi kültürlerini göç ettikleri coğrafyaya taşıırken, aynı şekilde göç ettikleri yerdeki mevcut kültürün etkisi altına da girebilirler (Akalin, 2016).

Arslan ve Akan (2008) göçe neden olan durumları; hızlı nüfus artışı, tarım sektöründeki teknolojik gelişmelerin artması, sağlık alanındaki avantajlar, terör olayları ve terörün sebep olduğu huzursuzluklar, iş ve eğitim imkânlarının sınırlı olması, savaşlar, doğal afetler, ekonomik nedenler, işsizlik oranlarının yüksek olması, ülkeler arası anlaşmalar sonucu yapılan nüfus mübadeleleri ve ülkelerdeki rejim değişiklikleri olarak belirtmiştir. Akkayan (1979) hızlı nüfus artışı, tarım sektöründeki teknolojik gelişmelerin artması, sağlık alanındaki avantajlar gibi nedenleri gönüllü göç; savaşlar, doğal afetler, ülkeler arası anlaşmalar sonucu yapılan nüfus mübadeleleri ve ülkelerdeki rejim değişiklikler, terör olayları ve terörün sebep olduğu huzursuzlukları da mecburi göç olarak ifade etmiştir.

Kendi ülkelerinde ekonomik yönden herhangi bir problemi olmamasına karşın mecburi göçe maruz kalan aileler, göç ettikleri ülkelerde ekonomik sorunlar, işsizlik, barınma, beslenme ve çocukların eğitimi konuları ile mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar (Topsakal, Merey ve Keçe 2013). 2011 yılında Suriye’de baş gösteren ve günümüzde halen devam eden iç savaş sebebiyle milyonlarca Suriyeli göçe maruz kalmıştır. Suriyeli mülteciler göç ettikleri yerlerde savaşın getirmiş olduğu psikolojik sorunlarla birlikte, toplumsal, sosyal ve ekonomik bir dizi sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Bu sorunlardan en önemlisinin, Suriyeli çocukların eğitim sorunları olduğu düşünülmektedir. İleriki yıllarda gerekli önlemlerin alınmaması durumunda ortaya çıkması muhtemel bir kayıp neslin önüne geçmek adına Suriyeli öğrencilerin eğitim ihtiyaçları giderilmeli ve kısa zamanda Türkçeyi konuşur hale gelmeleri sağlanmalıdır.

Suriyeli çocukları eğitim sistemine dâhil etmek ve onların okullaşmasını sağlamak adına Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği ortaklığıyla PIKTES Projesi (2019) hayata geçirilmiştir. Bu projenin temel amacı Suriyeli öğrencilerin eğitime erişimini kolaylaştırmak ve onların dönem kaybı yaşamadan eğitim hayatlarına devam etmelerini sağlamaktır. Bu minvalde 2016 yılında hayata geçirilen PIKTES Projesi yaklaşık 3 yıl içerisinde büyük oranda başarı göstererek, %60 civarında Suriyeli çocuğun okula devam etmesini sağlamıştır (HBOGM, 2018).

Okul sistemine dâhil olan Suriyeli öğrenciler eğitim süreçlerinde birçok sorunla karşılaşmaktadırlar (Gencer, 2017; Kultas, 2017; Yalçın, 2017; Emin, 2018; Ergün, 2018; Çelik, 2018; Akdeniz, 2018; Tanrikulu, 2017; Emin & Coşkun, 2016; Levent & Çayak, 2017). Bu sorunların başında dil ve iletişim sorunları gelmektedir. Suriyeli çocukların yeterli düzeyde Türkçe bilmemeleri; akademik başarısızlık, devamsızlık, okulu terk ve uyum gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Dil ve kültür arasındaki kuvvetli bağ düşünüldüğünde, Suriyeli çocukları Türkçeyi konuşur ve yazar duruma getirmek, onların Türk toplumuna kısa zamanda uyum sağlamalarını ve Türk kültürünü öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Suriyeli çocukların devlet okullarında yaşadıkları dil ve iletişim sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlara çözüm üretilmesi şüphesiz eğitim-öğretimi kolaylaştıracaktır. Bu sebeple sorunlar belirlenmeli ve iyileştirici çalışmalara gereken önem verilmelidir.

Literatür incelendiğinde, Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına ilişkin birçok çalışma yapıldığı görülmektedir (Gencer, 2017; Kultas, 2017; Yalçın, 2017; Emin, 2018; Ergün, 2018; Çelik, 2018; Akdeniz, 2018; Tanrikulu, 2017; Emin & Coşkun, 2016; Levent & Çayak, 2017). Bu araştırmaların bazılarını şu şekilde özetlenebilir:

Gencer (2017), “Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler” adlı çalışmasında, Suriyeli çocukların okullaşamamasının ardında; finansman sorunu, eğitime erişim ve katılım sorunu, öğretmen sorunu, dil sorunu, koordinasyon eksikliği, öğretim programı ve materyal eksikliği, yoksulluk, çocuk işçiliği, toplumsal kabul ve uyum sorunu gibi biribiri ile iç içe geçmiş pek çok nedenin olduğunu ifade etmiştir.

Kultas (2017), “Türkiye’de Bulunan Okul Çağındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitim Sorunu (Van İli Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde Suriyeli mültecilerin eğitim sorunlarını belirlemek amacıyla, Suriyeli 13 çocuk, 6 Suriyeli aile reisi, 8 öğretmen ve 5 okul müdürü, 2 il milli eğitim yöneticisi, il milli eğitimde görev yapan 7 maarif müfettişi, 1 sosyal yardımlaşma vakfi yöneticisi ve 4 sivil toplum kuruluşu yöneticisi olmak üzere 46 kişi ile görüşüldüğünü belirtmiştir. Görüşmeler sonucunda, Van ilinde bulunan yaklaşık 800 okul çağındaki Suriyeli çocuğun okula gitmeyi çok istemelerine rağmen, maddi imkansızlık,

sürekli yer değiştirme ve dil sorunlarından dolayı yalnızca %10'unun devlet okuluna gidebildiğini ifade etmiştir.

Yalçın (2017), “İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Çocukları Eğitime Katılımları Bağlamında Uyum ve Kültürleşme Süreçleri” adlı yüksek lisans tezinde, Suriyeli ailelerin okul tercihlerinde ağırlıklı olarak GEM’i seçtiğini, fakat bu seçim sonucu çocukların topluma uyum süreçlerinin sekteye uğradığını belirtmiştir. GEM kapatıldıktan sonra devlet okullarına devam etmesi beklenen öğrencilerin dil bilmeme sorunu, sözde asimilasyon ve dışlanma korkusundan dolayı okula devam etmemelerinin söz konusu olacağını ifade etmiştir.

Emin (2018), “Türkiyedeki Suriyeli Çocukların Devlet Okullarında Karşılaştığı Sorunlar: Ankara İli Örneği” adlı yüksek lisans tezinde, 7 okulda 8 idareci, 25 öğretmen ve 17 Suriyeli veli olmak üzere toplam 50 kişi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler sonucunda, Suriyeli çocukların eğitim sorunlarının içerisinde en önemli olanının dil sorunu olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca eğitime erişim ve uyum kapsamında sınıf düzeyleri ile yaş uyumsuzluğunun bulunduğunu, akademik performanslarının genellikle düşük olduğunu, okula devamsızlık-terk gibi durumların yaygın olduğunu ifade etmiştir. Okul yönetimi ve öğretmenlerin Suriyeli öğrenciler ve velilere karşı olumsuz tutum ve önyargı da bulunduğunu, Suriyeli öğrencilerin okul rehberlik hizmetlerinden yeteri kadar faydalanamadıklarını ortaya koymuştur.

Ergün (2018), “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Çocukların Eğitim Sürecindeki Toplumsal Uyum Sorunları: Burdur Örneği” adlı çalışmasında, Burdur ilinde yaşamlarını sürdüren eğitim çağındaki Suriyeli çocuklar, Suriyeli çocukların eğitim gördüğü sınıflarda görevli öğretmenler ve Burdur ili Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’nde bulunan sosyal çalışmacılarla görüşmeler yapılarak geçici koruma statüsündeki çocukların eğitim sorunlarını belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli çocukların eğitim sorunları, dil ve iletişim problemlerine bağlı olarak; akademik başarısızlık, okul ortamına uyumsuzluk, kültürel uyumun yetersizliği, okul-aile-öğrenci iletişiminin yetersizliği, Türk öğrenci ve velilerin ön yargılı tutumları olarak ifade edilmiştir.

Çelik (2018), “Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelemesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler” adlı yüksek lisans tezinde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan eğitim politikaları incelemiş ve eğitim hizmetleriyle ilgili yaşanan sorunlara öneriler sunmuştur. Devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin sorunları, Türkçe anlama ve konuşma yetersizliği sebebiyle akademik başarıların düşüklüğü, sosyalleşme, uyum ve psikolojik desteğin yetersizliği olarak ifade edilmiştir. GEM’de eğitim gören Suriyeli öğrencilerin sorunları ise, bina ve derslik yetersizliği, sınıf yönetimi, öğretmen yeterlilikleri, koordinasyon eksikliği ve maddi güçlükler olarak ifade edilmiştir.

Akdeniz (2018), “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Uyum Sorunları: Şanlıurfa Örneği” adlı yüksek lisans çalışmasında, Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları ile Türk öğrencilerin mültecileri kabullenme düzeylerinin, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı incelemek amacıyla, Etnik Kültürleşme Ölçeği’ni (EKÖ) GEM’de eğitim gören 211 mülteci, 489 Türk öğrenciden oluşan çalışma grubuna uygulamıştır. Araştırmanın sonucuna göre mültecilerin cinsiyetleri bakımından ayrışma ve uyum sağlama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, asimilasyon ve aykırılışma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını tespit etmiştir. Araştırmaya katılan Türk öğrencilerin cinsiyetlerine göre mültecileri kabullenme, ayrışma, uyum sağlama ve dışlama düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunduğunu tespit

etmiştir. Ayrıca geçici eğitim merkezlerinde görev yapmakta olan 15 müdür ile görüşme gerçekleştirilip, sonuç olarak Suriyeli öğrencilerin temel eğitim sorunlarının; dil problemleri, geçim sıkıntısı, kültüre uyum sağlayamama, akademik başarısızlık, asimilasyon korkusu, okullaşamama olduğunu ifade etmiştir.

Tanrikulu (2017), “Türkiye’de Yaşan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmada, Suriyeli çocukların eğitim sorunlarını, dil sorunu, öğrenci kayıt sorunu, devamsızlık ve terk sorunları, özel eğitim ve rehberlik sorunları, Türkçe öğretimi materyali sorunu, kurumsal koordinasyon sorunu, ekonomik sorunlar, asimilasyon korkusu ve uyum sorunu olarak ifade etmiştir.

Emin ve Coşkun (2016), “Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitimde Yol Haritası Fırsatlar ve Zorluklar” adlı çalışmada, Suriyeli çocukların eğitim sorunlarını şu başlıklar halinde ifade etmiştir: dil eğitimi sorunu, bina ve derslik yetersizliği, okula erişim ve devamsızlık sorunu, GEM’in geleceğinin belirsizliği, GEM’in teftiş sorunu, müfredat ve ders kitapları sorunu, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve temini sorunu, mesleki eğitim ve özel eğitim sorunu, okula ve eğitim sürecine uyum sorunu.

Levent ve Çayak (2017), “Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri” adlı çalışmada, devlet okulunda görev yapan 30 okul müdürü ile görüşme yaparak, Suriyeli öğrencilerinin eğitimine yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunlarını, dil engeli, YÖBİS’in yetersizliği, uyum sıkıntısı, öğrencilerin öğrenci kartının bulunmaması, denklik sorunu olarak ifade etmiştir.

Alan yazınındaki çalışmalar incelendiğinde, geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitim süreçlerinde ağırlıklı olarak dil ve iletişim sorunları yaşadıkları görülmektedir. Bu çalışmada, okul müdürleri, öğretmenler ve Suriyeli öğrencilerin görüşleri ışığında, Suriyeli öğrencilerin dil ve iletişim problemlerinin neler olduğu derinlemesine incelenerek, bu problemlere çözüm önerileri getirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır:

1. Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları dil sorunlarına ilişkin okul müdürlerinin, öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
2. Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları iletişim sorunlarına ilişkin okul müdürlerinin ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
3. Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları dil ve iletişim sorunları eğitim süreçlerine uyumlarını nasıl etkilemektedir?
4. Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları dil ve iletişim sorunları eğitim süreçlerinde ne tip zorluklara neden olmaktadır?

1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu ve veri toplama süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın yöntemi, Suriyeli öğrencilerin dil ve iletişim sorunlarını belirlemeye yönelik nitel bir araştırma yöntemi olan durum çalışmasıdır. Durum çalışması; örnek olay çalışması olarak da anılırken (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017), aynı zamanda vaka çalışması, olay inceleme ve örnek olay incelemesi gibi isimlerle de

anılmaktadır (Kaleli Yılmaz, 2014). Durum çalışması, Yin (1984) tarafından şu şekilde açıklanmıştır; güncel bir olguyu kendi gerçekliği ve bütünlüğüyle çalışan, olgu ve içinde bulunulan içerik arasındaki sınırların kesin çizgilerle belirgin olmadığı ve birden fazla veri kaynağının bulunduğu durumlarda kullanılan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Durum çalışmalarında veri toplama aracı olarak, doküman analizi, gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılır. Derinlemesine betimsel bir araştırma yapılacağından birden fazla veri toplama aracı da kullanılabilir (Büyüköztürk ve diğerleri 2017).

2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Büyüköztürk ve diğerleri (2017) uygun örnekleme yöntemini, araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması olarak tanımlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilere GEM’de Türkçe öğreten 8 Türkçe öğretmeni, sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan devlet okulunda görev yapan 2 branş öğretmeni ve 2 devlet okulu müdürü olmak üzere toplam 12 kişi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcı sayıları göz önünde bulundurularak, devlet okulunda görev yapan öğretmenlere D1, D2, GEM’de görev yapan öğretmenler G1, G2, okul müdürlerine ise M1, M2 şeklinde kodlar verilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Görev	Mesleki Deneyimi
M1	Erkek	Okul müdürü	17
M2	Erkek	Okul müdürü	15
D1	Kadın	Devlet Okulu Öğretmeni	4
D2	Erkek	Devlet Okulu Öğretmeni	6
G1	Kadın	GEM Öğretmeni	3
G2	Kadın	GEM Öğretmeni	3
G3	Kadın	GEM Öğretmeni	2
G4	Erkek	GEM Öğretmeni	3
G5	Erkek	GEM Öğretmeni	2
G6	Erkek	GEM Öğretmeni	3
G7	Erkek	GEM Öğretmeni	3
G8	Erkek	GEM Öğretmeni	2

3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Bu araştırmanın veri toplama aracı görüşmedir. Büyüköztürk ve diğerleri (2017) görüşmeyi, en az iki kişinin aralarında sözlü iletişim aracılığıyla gerçekleştirdikleri iletişim süreci olarak tanımlamıştır. Görüşme bir veri toplama aracı olarak düşünüldüğünde ise yapılan araştırmada cevabı veya cevapları aranan sorular çerçevesinde katılımcılardan veri toplama yöntemidir.

Araştırma konusu ile ilgili alan yazını taranmış ve araştırma verilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Görüşme soruları alanında uzman kişiler tarafından incelenmiştir. Alanında uzman kişilerin önerileri de dikkate alınarak görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Derinlemesine yapılan görüşmeler ile öğretmenlerin ve okul müdürlerinin tecrübelerinden yola çıkarak, dil ve iletişim sorunlarının neler olduğu, bu sorunların beraberinde hangi sorunları getirdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Her bir katılımcıyla görüşmeler ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Veri toplama sürecinde karşılıklı

güvenin oluşması adına, katılımcılara görüşmelerin gizli kalacağı ve yalnızca bu araştırma için kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Araştırma sırasında katılımcıların düşünceleri not edilmiş, katılımcıların izni dahilinde görüşmeler ses kaydına da alınmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Akbulut (2012) içerik analizinin, benzer verilerin belirli temalar altında bir araya getirilmesi ve anlaşılır şekilde düzenlenmesi süreci olduğunu ifade etmiştir. Ses kayıt cihazıyla kayda alınan veriler araştırmacılar tarafından dinlenerek yazıya aktarılmış ardından görüşme verileri yazıya aktarılarak analize tabi tutulmuştur. Araştırma sorularından hareketle görüşmede elde edilen veriler konu alanlarına ayrılarak analiz edilmiştir. Bu konu alanları; dil sorunları, iletişim sorunları ve eğitim sorunları olarak belirlenmiştir (Bkz. Şekil 5.) Belirlenen konu alanları altında, benzer ve birbirini destekleyen bulgular derinlemesine incelenerek yorumlanmıştır.

Şekil 1: Araştırmanın Konu Alanları

2. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölüm, belirlenen konu alanları göz önünde bulundurularak üç başlık halinde sunulmuştur. Dil, iletişim ve eğitim sorunlarına yönelik katılımcı görüşleri derinlemesine incelenmiştir.

1. Dil Sorunları

Dil sorununa ilişkin yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ve okul müdürlerinin çoğu bu konuda ortak görüşe sahiptir. Katılımcıların görüşlerine göre, Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları en temel sorun dil sorunudur. Dil sorununun boyutu öğrenciden öğrenciye göre değişmekle birlikte, bazı Suriyeli öğrencilerle hiç iletişim kurulamamakta, bazılarıyla jest ve mimiklerle anlaşılmakta bazılarıyla da tercümanlar aracılığıyla iletişim kurulmaktadır. Genel itibarıyla hem öğretmenler hem de okul idarecileri Suriyeli öğrencilerle iletişim kurmakta zorluk yaşamaktadırlar. İletişim sorunları da beraberinde akademik başarısızlık, disiplin sorunları ve uyum sorununu getirmektedir.

“Suriyeli çocukların okulda yaşadığı en büyük sorun dil sorunudur... Suriyeli çocuklarla ve aileleriyle hem okul idaresi olarak biz, hem de öğretmenlerimiz ciddi bir dil sorunu yaşıyoruz.” M1

“Suriyeli öğrenciler okul sürecinde en çok dil sorunu yaşamaktadırlar. Dil sorunu okuma-yazma bilmeme sorununa da kaynaklık etmektedir.” M2

“Suriyeli çocuklar genellikle dil sorunu yaşıyorlar.” G6

“En büyük sorun dil sorunudur. Arapça dersleri haricinde diğer bütün dersleri anlayamıyorlar. Bu sebeple de sınavlardan düşük not alıyorlar.” D2

“Özellikle temel seviyede Türkçe öğretimi yaptığımız öğrencilerimizle dil sorununu çokca yaşıyoruz. İletişim kurabilmek için bazen beden diliyle anlaşmaya çalışıyoruz, bazen de Arap öğretmenlerden yardım alıyoruz.” G4

Suriyeli çocukların okullarda yaşadıkları en büyük sorunlardan biri de kültür sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı Suriyeli öğrencilerin temel sonunun dil sorunu olduğu dile getirirlerken, bazı katılımcılar da dil bilmeme sorununun Türk kültürüne uyum sağlayamama sorununa kaynaklık ettiğini ifade etmişlerdir. Türkiye ve Suriye her ne kadar coğrafi açıdan birbirlerine yakın ülkeler olsalar da, coğrafi yakınlık ve din birlikteliğine rağmen, Suriyeli çocuklar Türk kültürüne uyum sağlamada da sorun yaşamaktadırlar.

“Temel sorunumuz kültür sorunudur. Kültür sorununun altında yatan sebep de Türkçeyi bilmemeleridir. Dilimizi konuşamayan çocuklar kültürümüze uyum sağlamakta sorun yaşamaktadırlar.” G5.

“Suriyeli öğrencilerin eğitim süreçlerinde yaşadıkları temel sorunlar dil sorunu ve kültürel farklılıktır. Dil bilmeyen çocukların Türk kültürünü benimseyip, topluma uyum sağlaması beklenemez.” G3

“...Dil sorununun yanında kültür sorunu da yaşadıklarını düşünüyorum. Her ne kadar komşu ülkemiz ve din bağımız olsa da İstanbul kültürüne çok uzaklar.” D2

Yıllara göre GEM ve devlet okulundaki Suriyeli öğrenci sayıları dikkate alındığında (Bkz. Tablo 2), Suriyeli ailelerin GEM’leri daha çok tercih ettikleri açıktır. MEB’in müdahaleleri ile birlikte GEM’lerin sayısı yıldan yıla azalmış, GEM’deki öğrenciler devlet okullarına kayıt edilmeye başlanmıştır. Suriyeli ailelerin GEM’leri tercih etmelerinin birçok nedeni vardır. Bunların başında GEM’de eğitim dilinin Arapça olamasıdır. GEM’lerde hafta 15 ders saati Türkçe dersi yapılmakta, kalan 15 ders saatinde ise mihver dersler Arapça dilinde yürütülmeedir. Bunun yanında GEM’lerde Suriyeli gönüllü eğitimciler mihver derslerin öğretiminde görev almaktadır. GEM’lerde yalnızca Suriyeli öğrenciler eğitim gördüklerinden, Suriyeli aileler ve öğrenciler GEM’leri daha çok tercih etmektedirler. GEM’lerin Suriyeliler tarafından neden tercih edildiğine ilişkin görüşmelerde de benzer bulgulara ulaşılmıştır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda, GEM’lerde Arapça eğitim yapılması, Suriyeli öğretmenlerin görev alması, yalnızca Suriyeli öğrencilerin bulunması ve kültürlerini koruma isteği sebebiyle GEM’lerin daha çok tercih edildiği bulgularına ulaşılmıştır.

“GEM’de Arapça eğitim verildiği için GEM’leri tercih ediyorlar. Bir de yalnızca Suriyeli öğrenciler eğitim gördüğü için birlikte olma isteği ağır basıyor. Bu sebeple bu okulları seçiyorlar.” G1

“GEM’lerde tüm öğrenciler Suriyeli olduğu için ve Suriyeli öğretmenler olduğu için burayı tercih ediyorlar.” G2

“Kendi dillerinde eğitim almak istedikleri için GEM’leri tercih ediyorlar.” G3

“Ana dillerinde eğitim almak istedikleri ve kültürlerini korumak istedikleri için GEM’lere geliyorlar.” G4

Suriyeli öğrencilerin Türkçeye karşı tutumlarının nasıl olduğuna ilişkin yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara göre, Suriyeli öğrenciler genellikle Türkiye’ye geldikleri ilk zamanlarda Türkçeye karşı olumsuz bir tutum içindeydiler. Fakat gerek öğretmen başarısı gerekse de yaşadıkları topluma uyum sağlamaları sebebiyle, başlangıçta gösterdikleri bu olumsuz tutum yerini Türkçe sevgisine ve öğrenme isteğine bırakmıştır.

“İlk zamanlar neden Türkçe öğreniyoruz. Biz Türk değiliz gibi sitemlerle karşılaşılırdık. Fakat zamanla bu algıyı kırmayı başardık. İkinci bir dilin önemi onlara iyi aşıldı. Artık Türkçeyi seviyorlar ve öğrenmek istiyorlar.” G2

“İlk göreve başladığımız zamanlarda hiçbir öğrenci Türkçe öğrenmek istemiyordu. Bütün öğrenciler ülkelerine geri dönmek istiyorlardı. En kötü ihtimalle Avrupa ülkelerine gitmek istiyorlardı. Daha sonraları Türkiye’yi sevdiçe burada kalmak ve Türkçe öğrenmek istediklerini duymaya başladık.” G6

“Başlangıçta Türkçeyi sevmiyorlardı. Fakat zamanla sevgi beslemeye başladılar. Artık Türkçeyi seviyorlar.” G7

“Okula geldikleri ilk zamanlar Türkçeye dolayısıyla da okula karşı olumsuz bir tutum içindeydiler. Suriyeli öğrenciler yalnızca Suriyelilerle iletişim kuruyorlardı. Zamanla bu durum iyileşmeye başladı. Artık Türk öğrencilerle iletişimleri gayet iyi durumda.” D1

Bazı katılımcılar, Suriyeli öğrencilerin Türkçeye karşı bir dirençleri olduğunu dile getirmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin bir kısmının Türkçe öğrenmek istemediğini ve Türkçenin kendileri için gereksiz olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşe sahip Suriyelilerde genellikle ülkelerine kısa zamanda geri dönecekleri düşüncesi hakim olduğu için Türkçeye gereken önemi vermemektedirler. Aynı zamanda Suriyelilerin ülkemize göçünden sonra devlet kurumlarında ve toplumsal alanlarda Arapça açıklamalara yer verilmesi sebebiyle Suriyeliler Türkçe bilmeden de hayatlarını sürdürebileceklerini düşünmektedirler.

“Pek çoğu Türkçeye karşı kapalı duruyor. Çünkü Türkçe konuşmaya muhtaç olmadıklarını düşünüyorlar. Alışverişlerini Arap marketlerden yapıyorlar ve sürekli Arap kökenli insanlarla muhattap oluyorlar. Bu sebeple Türkçenin işlerine yaramayacağını düşünüyorlar.” G4

“Ne yazık ki Türkçeye karşı bir dirençleri var... Bazı Suriyeli öğrencilerde, biz zaten geri döneceğiz Türkçe öğrenmemize gerek yok düşüncesi hakimdir. Bu sebeple Türkçeye karşı ilgi ve alaka göstermiyorlar.” M1

“...Bazı öğrenciler bir an önce ülkelerine geri dönmek istedikleri için Türkçe öğrenmek istemiyorlar.” G3

İki katılımcı, Suriyeli çocukların Türkçeye karşı tutumlarının aileler tarafından belirlendiğini, çocukların dil öğrenmesini desteklemeyen, Türkçe öğrenmeyi gereksiz gören ailelerin çocuklarının Türkçeye karşı tutumlarının olumsuz yönde olduğunu dile getirmişlerdir.

“Çocukların Türkçeye karşı tutumlarını aileler belirlemektedir. Ailesi Türkçe öğrenmeyi destekleyen öğrencilerimiz daha çabuk Türkçe öğrenmektedir. Buna karşın ailesi Türkçe öğrenmesini istemeyen öğrencilerimiz Türkçeyi gereksiz görmektedir.” G5

“Aileleri Türkiye’de uzun süre kalmayacaklarını düşündüklerinden çocuklar da Türkçenin kendilerine bir fayda getirmeyeceklerini düşünüyorlar.” G8

Suriyeli çocukların Türkçe öğrenme öz yeterlikleri ile ilgili yapılan görüşmelerde, katılımcıların büyük bir çoğunluğu Suriyeli öğrencilerin dil öğrenme öz yeterliğinin iyi durumda olduğunu belirtmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmeye karşı ilgi ve istekli olmaları durumunda Türkçeyi kolayca öğrenebildikleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Buna karşın Türkçe dersini gereksiz gören, derslere karşı olumsuz tutum besleyen ve günlük hayatta Türkçeyi kullanmayan öğrenciler dil öğrenememektedir.

“İlgili ve istekli olmaları halinde Türkçeyi kolayca öğrenebileceklerini düşünüyorum.” M1

“Öz yeterlikleri gayet iyi durumdadır. Türkçeyi anlamaya çalışan, dersleri dinleyen ve Türkçe öğrenmeye gayret gösteren çocuklar başarılı oluyorlar.” G1

“Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerden bir farkları yok. Öz yeterlikleri iyi durumda. İstekli olan öğrencilerle başarılı bir öğretim süreci gerçekleştiriyoruz.” G2

“Genel olarak öz yeterlikleri yüksek. Fakat toplumla iletişimde olan ve Türkçe öğrenmek isteyen öğrencilerimiz daha çabuk Türkçe öğreniyorlar.” G7

“Öz yeterliklerinin iyi düzeyde olduğunu düşünüyorum. Çünkü matematik ve Arapça dersinde çok başarılılar.” D1

“Eğitim dili Arapça olsaydı bütün Suriyeli öğrenciler çok başarılı olurdu. Genel olarak öz yeterlikleri yüksek olmasına rağmen Türkçe bilmedikleri için başarısız öğrenci konumuna düşüyorlar.” D2

Suriyeli öğrenciler genel itibarıyla Türkçeye ihtiyaç duymamaları sebebiyle okul dışı sosyal hayatlarında Türkçeyi zorunlu haller dışında kullanmamaktadırlar. Özellikle Suriyeli nüfusunun kalabalık olduğu il ve ilçelerde Suriyeliler bir arada yaşamakta ve yalnızca birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Türkçe konuşma ihtiyacı duymadıkları için de Türkçe öğretimi yalnızca okul ortamında kalmakta, eğitim-öğretimin temel ilkelerinden biri olan, okulda öğrenilen bilgileri günlük hayatla ilişkilendirme ilkesi uygulanmamaktadır.

“Okul dışında genellikle kendileri gibi olan göçmenlerle iletişim kurdukları için sosyal hayatlarında Türkçeyi kullanmıyorlar.” G7

“Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde ikamet eden öğrencilerimiz okul dışında Türkçe konuşmuyorlar.” G5

“Aslında Suriyeliler iç içe yaşamıyor olsalar Türkçe konuşmak zorunda kalacaklar. Fakat birlikte yaşadıkları için ana dillerini konuşuyorlar.” D2

“Fatih ilçesi özelinde konuşursak, burada bazı mahalleler yalnızca Suriyelilerden oluşuyor. Buna ek olarak Suiyeli esnaflarda bulunduğu için alışverişlerini de oradan yapıyorlar ve Türkçe konuşma ihtiyacı duymuyorlar.” M2

Sosyal hayatların Türkçe konuşan, okulda öğrendiği bilgileri okul dışında kullanan öğrencilerin Türkçe dil becerilerinin daha iyi düzeyde olduğu gözlenmektedir. G1 ve G2 katılımcıları bu hususu destekler nitelikte cevaplar vermişlerdir.

“Biz sürekli Türk arkadaşlarının olmasını, alışveriş merkezlerine gitmelerini, Türk televizyon kanallarını izlemelerini telkin ediyoruz. Bu telkinlerimize uyan ve sosyal hayatlarında Türkçe konuşmaya çalışan öğrencilerimiz sınıf içerisinde belli oluyorlar. Bizim öğretmediğimi kelimeleri ve cümle kalıplarını sosyal hayatta bilinçsiz olarak öğrenebiliyorlar.” G.1.

“Türklerle iletişimde bulunan öğrencilerimiz Türkçeyi sosyal hayatlarında kullanıyorlar. Dışarıda Türkçe konuştukları için okulda da konuları daha hızlı öğreniyorlar.” G.2.

Öğretmenlerin ve okul müdürlerinin sosyal çevrede Türkçeyi kullanma, Türkçe öz yeterlik ve Türkçeye karşı tutum konuları ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde bu konuların birbirleriyle ilişkili konular olduğu görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin Türkçeye karşı tutumları hem öz yeterliklerini etkilemekte hem de sosyal ortamda Türkçeyi kullanma sıklığını etkilemektedir. Türkçeye karşı olumsuz tutum besleyen öğrenciler okul dışında Türkçeyi kullanmazlarken, Türkçeyi seven ve öğrenmek isteyen öğrenciler hem okul dışında Türkçe konuşmakta hem de akademik başarıları yüksek olmaktadır.

2. İletişim Sorunları

Suriyeli öğrencilerin okul sürecinde yaşadıkları en büyük sorunlardan biri de kuşkusuz iletişim sorunudur. Suriyeli öğrenciler Türkçeyi yeterli düzeyde bilmedikleri için öğretmenleriyle, okul idarecileriyle ve diğer öğrencilerle etkili bir iletişim süreci gerçekleştirememektedirler. Özellikle öğretmen-öğrenci iletişiminin düşük seviyede olması, Suriyeli öğrencilerin akademik başarısına ve okula uyum sürecine doğrudan etki etmektedir.

Suriyeli öğrencilerin iletişim sorununa ilişkin yapılan görüşmelerde, öğretmenler ve okul müdürleri genel itibarıyla Suriyeli öğrencilerle iletişim kurmada sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Özellikle öğretmenler, Türkçeyi hiç bilmeyen ve az derece bilen öğrencilerle iletişim kurarken kendilerini ifade edemediklerini ve onların söylediklerini anlayamadıklarını belirtmişlerdir. Bu sebeple bazen Türkçe bilen Suriyeli öğrencilerden bazen de hem Türkçe hem Arapça bilen öğretmenlerden yardım aldıklarını dile getirmişlerdir.

“Türkçeyi orta ve ileri düzeyde bilenlerle bir şekilde anlaşıyoruz. Fakat bilmeyenlerle hiç iletişim kuramıyoruz.” G1

“Genellikle iletişim sorunu yaşıyoruz. Türkçe bilmedikleri için ne bizim anlattıklarımızı anlıyorlar ne de biz onların söylemek istediklerini anlayabiliyoruz. Böyle durumlarda okulda Türkçeyi iyi derecede bilen Suriyeli öğrencilerden yardım alıyoruz.” M2

“Türkçeyi temel seviyede bilenlerle iletişim sorunları yaşıyorum. Bu seviyedeki öğrenciler dil becerilerine sahip olmadıkları için kendilerini ifade edemiyorlar. Çoğu zaman sınıf içerisindeki Türkçe bilenlerden tercümanlık yapmalarını istiyorum.” G8

“Ben Arapça bildiğim için okuldaki diğer öğretmenler Suriyeli öğrencileriyle iletişim kurabilmek için benden yardım istiyorlar.” D2

Bazı öğretmenler Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeyenlerin yanında Türkçe bilen Suriyeli öğrencilerle de iletişim kurmakta sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

“Dil sorunu olmayan, Türkçe konuşabilen öğrencilerimizde de iletişime kapalı olanlar var. Dilimizi konuşabiliyorlar fakat bizimle iletişim kurmak istemiyorlar.” G5

“...Bizi bir yabancı olarak gördükleri için konuşmak istemiyorlar.” G7

“ Türkçe bilen bilmeyen fark etmeksizin bütün öğrencilerle iletişim kurarken sorun yaşıyorum. Okulda Suriyeli öğretmenler de olduğu için onların sözünü dinliyorlar ve onlarla iletişim kuruyorlar. Türk öğretmenlere pek itibar etmiyorlar. Bizimle iletişim kurmak istemiyorlar.” G6

Türkçeyi bildikleri halde bazı öğrenciler öğretmenleri ve okul idarecilerini kendilerine yabancı gördükleri için iletişim kurmak istememektedirler. Özellikle GEM’lerde yaşanan bu sorunun temel nedeni, mikro kültür alanı olarak karşımıza çıkan GEM’lerin, yalnızca Suriyeli öğrencilerden oluşması ve Suriyeli öğretmenlerin okulda egemen güç olmasıdır.

Türkçe bilme düzeyine göre okula uyum açısından herhangi bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan görüşmelerde öğretmenlerin çoğu, Türkçeyi orta ve ileri düzeyde bilen Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi az derecede bilen veya hiç bilmeyenlere göre okula daha çabuk uyum sağladıkları görüşünü belirtmişlerdir.

“Türkçeyi orta ve ileri düzeyde bilen öğrencilerin bizimle iletişimleri gayet iyi düzeydedir... Dil bilmeyen öğrencilerimiz Türkçe derslerini pek sevmiyorlar. Okul dışında da yabancılık çektiklerini düşünüyorum.” D1

“...Türkçe bilen öğrencilerimiz okula uyum sorununu daha çabuk atlattılar ve okulu benimsediler. Fakat Türkçe bilmeyenler uyum sorunu yaşıyorlar.” D2

“Türkçeyi iyi bilen öğrencilerle uyum sorunu yaşamıyoruz. Zaten Türkçesi iyi olan Suriyelilerin Türk öğrencilerden hiçbir farkları yok.” D3

“Türkçeyi az bilen öğrenciler genellikle okul kurallarına uymuyorlar ve disiplinsiz tavırlar sergiliyorlar...” D4

Suriyeli öğrencilerin okula uyum sürecine yönelik yapılan görüşmelerde M1 kodlu bir okul müdürünün Türkçeyi ana dil düzeyinde bilen bir öğrencisini örnek göstererek yapmış olduğu açıklama çok dikkat çekicidir. M1 kodlu okul müdürünün görüşleri şu şekildedir:

“Okula uyum bakımından Türkçe bilme düzeyi fark yaratıcı bir etkidir. Mesela bizim okul başkanlığı seçimimizde Suriyeli bir öğrencimiz aday oldu. Seçime beş aday katıldı ve Suriyeli öğrencimiz seçimde ikinci oldu. Şu anda okul öğrenci meclisine seçildi ve görevini yapıyor. Bu öğrencimiz Türkçe bildiği için Türk öğrenciler tarafından kabul gördü, sevildi ve benimsendi. Hiçbir sorun yaşamıyor. Kısacası bizden biri oldu. Fakat dil bilmeyen öğrencilerimiz yalnızca Suriyeli öğrencilerle arkadaşlık kuruyor. Türk öğrencilerle hiçbir iletişim kurmuyorlar. Sonuç olarak

Türkçe konuşabilmenin okula uyum açısından çok önemli bir etken olduğunu düşünüyorum.” M1

Bu görüşler ışığında, Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmelerinin okula uyumları dolayısıyla da topluma uyum açısından ne kadar önemli olduğu görülmüştür. Türkçeyi orta ve ileri düzeyde bilen Suriyeli öğrenciler okullarda öğretmenleriyle, okul idarecileriyle ve okul arkadaşlarıyla herhangi bir iletişim sorunu yaşamamakta, adeta Suriyeli oldukları bile unutulmaktadır. Buna karşın Türkçe bilmeyen veya çok az bilen Suriyeli öğrenciler okulda yalnızca Suriyeli öğrencilerle iletişim kurmaktadır. Bu öğrencilerin bazılarında okula uyumsuzluk, disiplinsiz davranışlar, içe kapanıklık ve derslere karşı ilgisizlik gözlenmektedir.

Etkili bir eğitim-öğretim sürecinde öğrenci ve öğretmenin rolü kadar velilerin rolü de büyüktür. Çelenk (2003)'e göre okul ve aile arasındaki kuvvetli dayanışma, öğrenci başarısı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Öyle ki çocuklarının eğitimini destekleyen ve takip eden velilerin çocuklarının akademik başarıları genellikle yükseken, tam tersi tutumda olan velilerin çocuklarının akademik başarıları genellikle düşüktür. Aynı zamanda aile bakım, şefkat ve koruması da öğrencilerin okul başarısı üzerinde etkilidir. Velilerin öğrenci akademik başarıları üzerinde bu denli etkiye sahip olduğu düşünüldüğünde, Suriyeli veliler çocuklarının Türkçe öğrenmeleri ve hem okula hem de topluma uyum sağlamalarını destekleyici bir tutumda bulunmalıdırlar. Suriyeli velilerin, çocuklarının eğitim durumlarıyla ilgili olup olmamalarına yönelik katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Suriyeli veliler çocukların eğitimiyle hiç ilgili değiller.” M1

“Suriyeli veliler okula hemen hemen hiç gelmiyorlar. Yalnızca çok büyük sorun olduğu zaman veya öğrenci belgesi almak istedikleri zaman geliyorlar.” M2

“Veliler yalnızca olumsuz bir durum olduğunda okula geliyorlar.” D1

“Veliler okula çok nadir geliyorlar. Örneğin okulumuzda 50 civarında Suriyeli öğrenci var. Ben yalnızca 2-3 Suriyeli veliyi tanıyorum.” D2

“Suriyeli veliler çok ilgisizler. Çocukların eğitimleriyle ilgilenmeler çocuklar motive olacaklar ve daha çabuk Türkçe öğrenecekler.” G5

Suriyeli velilerin, çocuklarının eğitim durumlarıyla ilgili olup olmamalarına yönelik yapılan görüşmelerde hem okul müdürlerinin hem de öğretmenlerin görüşleri, Suriyeli ailelerin çocuklarının eğitimleriyle ilgilenmedikleri yönündedir. Suriyeli veliler olumsuz bir durum olmadığı sürece neredeyse okullara hiç uğramamakta, çocuklarının eğitimleriyle ilgilenmemektedirler.

Türk ve Suriyeli öğrenciler arasındaki iletişimin ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla yapılan görüşmelerde, okul müdürleri ve devlet okulunda görev yapan öğretmenler; ilk başlarda Suriyeli öğrencileri dışlama, onlarla iletişim kurmama ve şiddet uygulama gibi sorunlarla karşılaştığını ifade etmişlerdir. Fakat okul idarecileri ve öğretmenlerin belirli müdahaleler sonucunda bu sorunlarla artık karşılaşmadığı görülmüştür. Devlet okulunda görev yapan okul müdürleri ve öğretmenlerin Türk-Suriyeli öğrenci arasındaki iletişime yönelik görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Suriyeliler ilk geldikleri zaman bir takım problemler yaşamıştı. Özellikle Türk öğrencilerin dışlamaları, saldırganlıkları ve tahrikleri olmuştu. Ancak bu olaylar olduğunda tavrımızı net olarak ortaya koyduk. Suriyeli-Türk ayrımına mahal vermeden çeşitli etkinlikler düzenleyerek kaynaşmalarını sağladık.” M1

“İlk zamanlar şiddet olaylarını ve dışlama olaylarını birkaç kez yaşamıştık. Toplum tarafından da konuşulan –ülkelerinden kaçtılar- söylemi okulumuzda da Türk öğrenciler tarafından dile getirilmişti. Bizlerin –ensar- onların ise –muhacir- olarak görülmesi gerektiğini öğrencilerimize aktardık. Zamanla bu tür olaylar sona erdi.” D1

Devlet okullarında Türk ve Suriyeli öğrencilerin bir arada eğitim görmeleri sebebiyle, aralarındaki iletişimin nasıl olduğuna yönelik bir sonuçlara ulaşılmıştır. Buna karşın GEM’lerde yalnızca Suriyeli öğrencilerin bulunması sebebiyle böyle bir gözlem yapmak GEM öğretmenleri tarafından mümkün olmamıştır.

3. Eğitim Sorunları

Suriyeli öğrenlerin Türkçeyi bilme düzeylerine göre akademik başarıları değişiklik göstermektedir. Özellikle Türkçeyi iyi düzeyde bilen Suriyeliler dersleri anlamakta herhangi bir sorun yaşamazlarken, Türkçeyi iyi düzeyde bilmeyen öğrenciler dersleri anlamamakta bu sebeple de akademik başarılarının düşük seviyede olduğu görülmektedir. Devlet okulunda görev yapan öğretmenler Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarının genel olarak düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Türkçe bilme düzeylerine göre akademik başarıları arasında farklılık oluyor. Şuan için okul birincimiz Suriyeli. Okulumuzun en başarılı öğrencisi Suriyeli fakat okulumun en kötü öğrencileri de Suriyeli. Akademik başarısı düşük olanlar Türkçe bilmeyenlerdir. Akademik başarıları genel itibariyle düşüktür.” D1

“Kuran- Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Arapça gibi derslerde çok başarılılar. Bunun sebebi bu derslerde yoğun olarak Arapça kavramların bulunmasıdır. Bu dersler haricinde genellikle başarısızlar.” D2

GEM’de görev yapan öğretmenler yalnızca Türkçe dersinin öğretimini yürüttüklerinden yalnızca Türkçe dersi akademik başarıları hakkında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde elde edilen bulgulara göre Suriyeli öğrencilerin Türkçe dersi akademik başarıları günden güne artış göstermektedir.

“...Yıllara göre değerlendirme yapıldığında akademik başarılarında artış olduğunu söyleyebilirim.” G1

“Gün geçtikçe akademik başarıları artıyor...” G2

“Türkçe dersi akademik başarıları zamanla gelişim gösteriyor... İlk zamanlara kıyasla Türkçe konuşma oranı şuan daha yüksek.” G3

Katılımcıların görüşlerinden hareketle Suriyeli öğrencilerin yıllara göre akademik başarılarında bir artış olduğu görülmektedir. Buna ek olarak G6 ve G8 kodlu katılımcılar; Türkçe öğrenmeye gayret gösteren, derslere karşı ilgisi olan öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

“Öğrencilerin akademik başarıları Türkçeye olan ilgilerine göre değişiklik gösteriyor. Ülkemizi ve dilimizi seven, benimseyen öğrencilerin akademik başarıları daha yüksektir.” G6

“...Okula devam eden ve derslere ilgi gösteren öğrencilerimizin akademik başarıları iyi durumdadır. Fakat okula ilgi ve alaka göstermeyen, yalnızca okulu zaman geçirme yeri olarak gören öğrencilerimizin akademik başarıları çok düşüktür.” G8

Hem devlet okullarında hem de GEM’lerde Suriyeli öğrencilerin kısa zamanda doğru ve etkili bir şekilde Türkçe konuşabilmeleri sağlamak için PICTES Projesi kapsamında Suriyeli öğrencilere Türkçe kursları verilmektedir. Bu kurslar 2016 yılının sonlarında başlamış olup şuanda da devam etmektedir. PICTES Projesi (2017) verilerine göre 390.000 Suriyeli çocuğa; devlet okulları, kamplar, GEM’ler ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kurumlarda toplam 5.600 Türkçe öğreticisi Türkçe öğretmektedir. Bu kursların etkililiğine yönelik katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Türkçe kursları en çok desteklenmesi gereken eğitim faaliyetleridir. Örneğin Sosyal Bilgiler dersi birinci dönem ara sınavdan 19 puan alan öğrencimiz,

Türkçe kursu sayesinde okuduğunu anlama becerisini geliştirdi ve dönem sonu sınavından 50 aldı. İkinci dönem de yine Sosyal Bilgiler dersinin ara sınavında 65 aldı. Puanlardan da anlaşılacağı üzere Türkçe kursları öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu yönde etkilidir.” M2

“Türkçe kursları öğrencilerin Türkçe öğrenmelerine kesinlikle katkıda bulundu. Göreve ilk olarak 2016 yılında başladım. Bu süre zarfında öğrencilerimin Türkçe konuşma oranlarında ciddi bir artış söz konusudur.” G1

“Öğrencilere 2 yıl Türkçe öğretimi yapıldıktan sonra geçen yıl mayıs ayında Türkçe Yeterlik Sınavı yapıldı. Bu sınavda genel itibariyle yüksek bir başarı elde edildi. Türkçe kursları öğrencilerin Türkçe öğrenmelerine ciddi anlamda katkı sağladı.” G8

Katılımcı görüşleri doğrultusunda 2016 yılından günümüze kadar süren Türkçe kurslarının Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmelerine katkı sağladığı hatta mihver derslerdeki başarılarını da olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Buna karşın GEM’lerde görev yapan Türkçe öğretmenleri kendilerinin yoğun çabalar sarfetmelerine karşın ilgili kişiler ve kurumlar tarafından yeterince desteklenmediklerini belirtmektedirler. Bu konuya ilişkin katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Derslerde materyal sıkıntısı çekiyoruz. Çeşitli materyaller temin edilip, eğitim teknolojilerinden de yararlanıldığı takdirde daha hızlı bir dil öğretim süreci gerçekleştirilebilir.” G2

“...Dil öğrenme süreci çok yavaş işliyor. Herhangi bir TÖMER’de 1 yılda kat edilecek yolu biz burada 3 yılda ancak kat ediyoruz. Bunun temel sebebi eğitimin çeşitli materyallerle desteklenmemesi ve teknolojik aletlerden yararlanamıyor olmamızdır.” G3

“...Kaynak kitap ve materyal sorunu yaşıyoruz. Öğretimi çeşitlendiremediğimiz ve farklı etkinlikler düzenleme imkanımız olmadığı için başarılı bir dil öğretim süreci gerçekleştiremiyoruz.” G5

Özellikle dil öğretim materyalleri, ders kitabı ve eğitim teknolojilerinin yetersizliğine vurgu yapan öğretmenler, bu tip yetersizliklerin çocukların Türkçe öğrenmelerini yavaşlattığını belirtmişlerdir.

Suriyeli öğrencileri Türkçe öğrenmelerinin önündeki bir diğer engel de devamsızlık durumlarıdır. Hastalık, işte çalışma, küçük kardeşlerine bakma gibi birçok sebepten dolayı Suriyeli öğrenciler sıklıkla devamsızlık yapmaktadırlar. Devamsızlık durumlarıyla ilgili katılımcılarla yapılan görüşmelerde, Suriyeli öğrencilerin çok fazla devamsızlık yaptığı

görüşü hakimdir. Bu konu ile ilgili katılımcılarla yapılan görüşmelerde öne çıkan görüşler şunlardır:

“Suriyeli öğrenciler çok fazla devamsızlık yapıyorlar... Okula kayıt yaptırıp bir daha uğramayanlar da oluyor.” M1

“Okul mevcuduna göre değerlendirdiğimizde, devamsızlık yapan öğrencilerimiz %90’ı Suriyelidir.” M2

“Suriyelilerin birçoğu haftada bir veya birkaç gün devamsızlık yapıyor.” D1

“Çalışan öğrencilerimiz devamsızlık yapıyorlar.” G1

G2 *“Devamsızlık yapanlar genellikle iş yerinde çalışanlar ve sağlık sorunu olanlardır.”*

“Devamsızlık yapma durumu en sık rastaldığımız sorunlardan birisidir. Sürekli devam eden öğrencimiz yok denecek kadar azdır.” G3

“Erkek öğrenciler işte çalıştıkları için, kız öğrencilerde kardeşlerine baktıkları için hafta birkaç gün okula gelmiyorlar.” G6

G4, G5, G7 ve D2 kodlu katılımcılar Suriyeli öğrencilerin devamsızlık durumlarını dil bilme düzeyleri ile ilişkilendirerek görüşlerini belirtmişlerdir.

“Dil bilmeme sorunu okula uyumsuzluk yarattığından, Türkçeyi az bilen öğrenciler daha fazla devamsızlık yapıyorlar. Çünkü okula gelmek istemiyorlar.” G4

“Okula gelmedikleri için Türkçeyi geç öğreniyorlar. Sürekli devam eden öğrencilerimiz dil becerilerinde istikrarlı bir şekilde ilerlemekteler. Buna karşın devamsızlık yapanlar bütün becerilerin kazanımından geri kalıyorlar.” G5

G7 *“Okula gelmeyen öğrenciler derslerden geri kaldıkları için Türkçe öğrenemiyorlar.”*

“Okulu bırakan ve sürekli devamsızlık yapan öğrenciler genellikle Türkçe bilmeyenler.” D2

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, Türkçeyi hiç bilmeyen veya az derecede bilen öğrenciler genellikle devamsızlık yapmaktadırlar. Bu öğrenciler konuşulanları anlamadıkları, derste sıkıldıkları ve diğer öğrencilerle iletişim kuramadıkları için okula gelmek istememektedirler. Bunun bir sonucu olarak, sık sık devamsızlık yaptıkları için de Türkçe öğrenememektedirler.

Hizmet içi eğitimlere ilişkin yapılan görüşmelerde, GEM’de görev yapan öğretmenlerin tamamı işe başlamadan önce oryantasyon ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi eğitimlerini aldıklarını belirtmişlerdir. GEM öğretmenlerinin görüşlerinden öne çıkanlar şunlardır:

“Hizmet içi eğitim aldım. Fakat bu eğitimler genellikle teorik eğitimlerdi. Sınıf içerisinde neler yapacağımıza dair uygulamalı bir eğitim almadık...” G3

“Çok da yeterli görmediğim bir eğitim aldım. Kendimi geliştirmek adına ve öğrencilerime de faydalı olmak adına eğitimlerin sürekli olması gerektiğini düşünüyorum. Hatta lisansüstü eğitimlere katılmamız da desteklenmelidir.” G5

“Ülkemiz ilk defa böylesine kitlesel bir göç aldığı için ilk başlarda hem bakanlık hem de proje yönetimi bu konuda acemilik yaşadı. Şuan belirli bir tecrübeye ulaşıldığını düşünüyorum. Artık planlı ve programlı bir hizmet içi eğitimin bizlere sunulması gerekmektedir.” G6

Devlet okulunda görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere ilişkin görüşleri şunlardır:

“Suriyeli öğrencilere yönelik bir eğitim almadım. Suriyeli öğrencilerle ilgili eğitimler verilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum.” D1, D2

Okul müdürlerinin hizmet içi eğitimlere ilişkin görüşleri şunlardır:

“Risk altındaki çocuklarla ilgili kapsayı bir eğitim aldım.” M1

“Suriyeliler özelinde değil ama Suriyelileri de kapsayan risk altındaki çocuklarla ilgili 5 gün süren bir eğitim aldım.” M2

GEM’de görev yapan öğretmenler hizmet içi eğitimlerin yetersizliğine vurgu yaparak, bu eğitimlerin kısa aralıklarla devamlı olarak yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Yine aldıkları bu eğitimlerin teorik bilgilerin ibaret olduğunu belirten öğretmenler, talep ettikleri hizmet içi eğitimlerin uygulama boyutunun da olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Devlet okulunda görev yapan öğretmenler Suriyeli öğrencilerle ilgili hiçbir eğitim almadıklarını ifade ederlerken, okul müdürleri ise Suriyeliler özelinde olmasa da risk altındaki çocuklarla ilgili bir eğitim aldıklarını belirtmişlerdir.

Suriyeli öğrencilerin okul psikolojik danışma faaliyetlerinden ne denli yararlandıklarına dair yapılan görüşmelerde katılımcıların görüşleri Suriyeli çocukların yeterince psikolojik danışma hizmeti almadıkları yönündedir. Bu konuda okul müdürlerinin görüşleri şu şekildedir:

“Okul psikolojik danışmanımız var. Okul mevcudu kalabalık olduğundan dolayı Suriyelilerle ayrı olarak ilgilenemiyor... Zaten Türkçe bilmeyen Suriyelilerle görüşme yapamıyor.” M1

“Psikolojik danışmanımız haftada iki gün okulumuza geliyor. Türkçe bilenlerle görüşme yapıyor. Türkçe bilmeyenler de bildiğim kadarıyla insani dernekler tarafından rehberlik hizmeti veriliyor.” M2

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öne çıkan bazı görüşler ise şunlardır:

“...Rehberlik hizmetleri işlevsel değil. Belirli bir plan ve program yok...” G1

“Okulda rehberlik hizmeti veriliyor ama yeterli değil.” G2

“...600 Suriyeli öğrencimiz var. fakat okuda 1 tane psikolojik danışmanımız var. Haliyle herkesle ilgilenemiyor.” G5

“...Psikolojik danışman Arapça bilmediği için Suriyelilerin çoğuyla iletişim kuramıyor...” D2

Devlet okullarında görev yapan öğretmenler ve okul müdürleri, okullarında yeterli sayıda psikolojik danışman bulunmaması ve psikolojik danışmanların Suriyeli öğrencilerin ana dili olan Arapçayı bilmemeleri sebebiyle birçok Suriyeli öğrencinin rehberlik hizmetlerinden faydalanamadığını ifade etmişlerdir. GEM’de görev yapan öğretmenler ise öğrenci nüfusunun fazla olmasına karşın okulda yalnızca 1 adet psikolojik danışmanın bulunduğunu ve okulda her öğrenciye göre etkin bir rehberlik hizmeti yapılamadığını belirtmişlerdir. Ayrıca GEM’de görev yapan öğretmenlerden bazıları okullarında belirli bir plan ve program çerçevesinde psikolojik danışma hizmeti gerçekleşmediğini, okul psikolojik danışmanın Arapça bilmemesi sebebiyle çoğu öğrenciyle iletişime geçemediğini dile getirmişlerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, İstanbul ili Fatih ilçesinde eğitim hayatlarına devam eden Suriyeli öğrencilerin devlet okullarında ve GEM’lerde yaşadıkları dil ve iletişim sorunları derinlemesine incelenmiştir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadıkları temel sorunun dil sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Dil sorunu ise beraberinde; Okul idarecileri, öğretmenler ve akranlarıyla iletişim kuramama, Okula uyumsuzluk, Akademik başarısızlık, Sık sık devamsızlık yapma ve okulu terk etme, Devlet okullarında eğitim görmek istememe gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

Okul idarecileri, öğretmenler ve akranlarıyla iletişim kuramama: Araştırma bulgularına göre, Suriyeli öğrencilerden birçoğu yeterli düzeyde Türkçe bilmediği için okul idarecileriyle, öğretmenleriyle ve diğer öğrencilerle iletişim kuramamaktadır. Bu bulgu, Levent ve Çayak (2017) ve Emin (2018) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Suriyeli öğrenciler okul içerisinde yalnızca kendileri gibi Suriyeli veya Arap kökenli diğer öğrencilerle konuşmakta, dil bilmedikleri için okul ortamında kendilerini ifade edememekte ve kendisine söylenenleri de anlamamaktadır. Öğretmenler, Suriyeli öğrencilerle yaşanan bu iletişim sorununu çözmek adına beden dilini kullanma, Arapça bilen öğrenci ve öğretmenlerin yardım alma ve sözlük kullanma gibi çözümler üretmeye çalışsalar da, Suriyeli öğrenciler Türkçeyi konuşabilecek ve anlayabilecek düzeyde öğrenmeden, öğrenci-öğretmen arasında etkili bir iletişimin gerçekleşmesi olanaksızdır.

Okula uyumsuzluk: Okul müdürleri ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda Türkçeyi hiç konuşamayan veya az derecede konuşan Suriyeli öğrenciler okula ve topluma uyum sorunu yaşamaktadırlar. Uyum sorununa ilişkin elde edilen bulgularla Ergün (2018) ve Akdeniz (2018)’in çalışmalarında elde ettikleri bulgular örtüşmektedir. Dil problemi olamayan Türkçeyi iyi derece de konuşan öğrenciler Türk toplumunu benimseyip, toplumda rol ve görev almaya başlamışlardır. Buna karşın dil sorunu olan öğrenciler kendilerini okuldan ve akranlarından soyutlamakta, disiplinsizlik, derslere ilgisizlik ve içe kapanıklık gibi davranışlar sergilemektedirler.

Yine topluma uyumla ilgili olduğu düşünülen okul dışı sosyal hayatta Türkçeyi kullama durumlarına bakıldığında da benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Türkçeyi az bilen veya hiç bilmeyen öğrenciler günlük hayatlarında Türkçeyi kullanmazlarken, Türkçe bilme düzeyi yüksek olan öğrenciler sosyal hayatlarına Türkçe konuşmaktadırlar.

Akademik başarısızlık: Öğretmenlerin yoğun olarak üzerinde durduğu bir konu olan Suriyeli öğrencilerin akademik başarıları, dil bilme düzeylerine göre değişkenlik gösteren bir durumdur. Türkçe konuşan, anlayan, okuyan ve yazan öğrencilerin akademik başarıları iyi düzeyde olarak ifade edilirken, Türkçe bilmeyen öğrencilerin akademik başarılarının çok kötü düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlardan bu güne kadar akademik başarıları hakkında gözlem yapma imkanı olan GEM öğretmenleri, Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarında genel olarak bir artışın söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin dil bilme düzeyine göre farklılık gösteren bu artışa Türkçe kurslarının etkisi açıktır. Öğretmen görüşlerinden hareketle, Türkçe kurslarına ilgi gösteren ve devamsızlık yapmamaya gayeret eden öğrenciler kısa zamanda Türkçeyi öğrenirken, veli ve kendi toplumları etkisiyle Türkçe öğrenmeyi gereksiz gören öğrencilerin Türkçe öğrenemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe kursları öğrencilerin dil edinimleri üzerinde bu kadar önemli bir konumdayken, materyel yetersizliği, eğitim teknolojilerinden yararlanamama ve derslik yetersizliğinden dolayı dil öğretme süreci çok yavaş işlemektedir. Materyel, derslik yetersizliği ve eğitim teknolojilerinden yararlanamama sebebiyle dil öğretme sürecinin yavaşladığı bulgusu, Çelik (2018) ve Tanrıku (2017)'nin Suriyeli öğrencilerin sorunları ile ilgili yaptıkları çalışmalarda elde ettikleri bulgularla benzerlik göstermektedir.

Sık sık devamsızlık yapma ve okulu terk etme: Suriyeli öğrenciler hakkında en sık rastlanan sorunlardan biri de aşırı devamsızlık yapma, hatta birkaç ay gibi uzun süreler okula gelememe sorunudur. Ortaokul ve lise kademesinde öğrenim gören erkek öğrenciler iş yerlerinde çalıştıkları için, yine ortaokul ve lise kademesinde öğrenim gören kız öğrenciler de annelerine yardım ettikleri için sık sık devamsızlık yapmaktadırlar. Özellikle Türkçe bilmeyen öğrenciler daha yoğun olarak devamsızlık yapmaktadır. Bu öğrenciler çok fazla devamsızlık yaptıkları için haliyle derslerden geri kalmakta ve Türkçe öğrenmemektedir. Çok sık olmasa da rastlanan bir diğer durum da okulu terk etme durumudur. Bazı öğrenci velileri çocuklarının öğrencilik haklarında yararlanmak ve belediyelerden yardım almak için çocuklarını okula kaydettirmekte, fakat bir daha okula göndermemektedir.

Devlet okullarında eğitim görmek istememe: Öğretmenlerin ve okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda Suriyeli öğrencilerin, ana dilde eğitim alma, öğretmenlerinin Suriyeli olmasını isteme ve yalnızca Suriyeli öğrencilerle birlikte eğitim alma isteklerinden dolayı devlet okulları yerine GEM'leri tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. GEM'ler adından da anlaşılacağı üzere eğitim-öğretim açısından geçici bir kurumdur. GEM'lerin yakın bir tarihte kapanacağı düşünüldüğünde, Türkçe bilmeyen ve devlet okullarına gitmek istemeyen Suriyeliler için birtakım problemlerin baş göstereceği aşikardır.

Yukarıda sıralanan sorunların hepsinin temelinde yeterli düzeyde Türkçe bilmeme sorunu vardır. Suriyeli öğrencilerin yeterli düzeyde Türkçe bilmemeler başta iletişim olmak üzere okula uyumsuzluk, akademik başarısızlık, devlet okuluna gelmek istememe, devamsızlık yapma ve okulu terk etme gibi birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Suriyeli öğrencileri eğitim sürecine sorunsuz bir şekilde dahil edebilmek için yegane yol onlara Türkçeyi hızlı ve doğru şekilde öğretmektir. Bu sebeple Türkçe kurslarına ve Suriyeli öğrencilere Türkçe öğreten öğretmenlere gereken önem verilmeli, özellikle GEM'de görev yapan öğretmenlerin talep, istek ve tecrübeleri göz önünde bulundurularak dil öğretme süreci verimli kılınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akalın, A. (2016). Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Akbulut, Y. (2012), “Veri Çözümleme Teknikleri”, içinde A. Şimşek (ed.), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 162-195.
- Akdeniz, Y. (2018). Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları:Şanlıurfa örneği.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Akkayan, T. (1979). Göç ve değişim. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* .
- Arslan, İ., & Akan, Y. (2008). *Göç ekonomisi: Türkiye üzerine bir uygulama*. Ankara: Ekin Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çelenk, S. (2003). Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması. *İlköğretim Online*, 2(2), s. 28-34.
- Çelik, Y. (2018). Türkiye'de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelemesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Emin, M. N. (2018). Türkiyedeki Suriyeli Çocukların Devlet Okullarında Karşılaştığı Sorunlar: Ankara İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Emin, M. N., & Coşkun, İ. (2016). Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitimde Yol Haritası Fırsatlar ve Zorluklar. *SETA Yayınları* .
- Ergün, Ö. R. (2018). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Çocukların Eğitim Sürecindeki Toplumsal Uyum Sorunları:Burdur Örneği.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme:Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 838.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) (2019). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Verileri. www.goc.gov.tr/icerik3/istatistik_558_560_8971 (E: 21.04.2019).
- Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBOGM) (2018). Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri. http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018_Yinternet_BYIteni.pdf (E: 15.03.2019).
- Kaleli Yılmaz, G. (2014). Durum Çalışması. M. Metin içinde, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 263). Ankara: Pegem Akademi.
- Kultas, E. (2017). Türkiye'de Bulunan Okul Çağındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitim Sorunu (Van İli Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* .
- PICTES (2016). Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi <https://pictes.meb.gov.tr>. (E: 19.04.2019)

- Tanrikulu, F. (2017). Türkiye'de yaşanan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi* .
- Topsakal, C., Merey, Z., & Keçe, M. (2013). Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 555.
- Yalçın, F. (2017). İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Çocukları Eğitime Katılımları Bağlamında Uyum ve Kültürleşme Süreçleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. Beverly Hills: Sage Publishing.